

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

HE 207/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Kemin kaupunki kiittää Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto HE 207/2022 vp Hallituksen esitykseen eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi.

Kemin kaupunki pitää työvoima- ja yrityspalveluiden siirtämistä kuntien vastuulle hyvänä ja tarpeellisenä uudistuksena. Kemin kaupunki on valmistautunut työvoimapalvelujen järjestämisvastuun siirtoon jo vuodesta 2012 alkaen silloisessa Työllisyyden kuntakokeilussa, Alueellisessa työllisyyskokeilussa vuosina 2017-2018 ja parhaillaan työllisyyden yhteispalvelu-hankkeessa yhdessä Te-palvelujen ja laajan sidosryhmäverkoston kanssa. Kemin kaupunki on johtanut ja koordinoitunut Kemin alueen laaja-alaista ÄRM-työtä, elinvoiman ekosysteemiä, liittyen Stora Enson lopettamiseen keväällä 2021. Kemin kaupunki on lausunut kesäkuussa lausunnolla olleeseen lakiesitykseen ja pitää hyvänä lausuntokierroksen jälkeen lakiesitykseen tehtyjä muutoksia valtionosuuskriteereihin, rahoitukseen ja kunnan palkkatukityöhön liittyen.

Kemin kaupungin huomiot lakiesitykseen koskevat järjestämisvastuuta, rahoitusta ja uudistuksen valmistelun etenemistä kunnissa. Kaiken kaikkiaan on kyse valtavan suuresta lakipaketista, jossa on paljon yksityiskohtia.

Järjestämisvastuu

Kemin kaupunki pitää tärkeänä huomioida, että järjestämisvastuun tulee olla periaatteiltaan yhtenevä rahoitusperiaatteen kanssa. Vastuu palveluiden järjestämisestä ja rahoituksesta sekä työttömyysturvan rahoittamisesta tulee olla samalla taholla. Kemin kaupungin näkemyksen mukaan järjestämisvastuu tulee siirtää jokaisen yksittäisen kunnan vastuulle. Näin varmistetaan joustavat ja asiakaslähtöiset palvelut sekä turvataan jokaisen kunnan mahdollisuudet edistää työllisyyttä ja elinvoimaa. Kunnat voisivat keskenään sopia kuntalain mukaisesti siitä, kuinka ne tehtävän järjestävät. Tästä kunnilla on aiempaa kokemusta monien muidenkin lakisääteisten palvelujen osalta. Lisäksi esim. Meri-Lapin alueen kunnilla on vahva tahtotila sopimiseen työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämiseksi.

Paikallinen ja alueellinen tuntemus, lähellä kuntalaisia ja asiakkaita, takaa ketterät ja tarpeenmukaiset palvelut ja toimijoiden yhteistyön, joilla kunnan ja alueen elinvoimaa edistetään. Meri-Lapin alueella tästä on näyttöä sekä suurinvestointien että negatiivisen rakennemuutoksen (Outokumpu, Stora Enso, Metsä Fibre) hoitamisessa.

Elinvoiman ja työllisyyden edistäminen edellyttää usean eri toimijan, valtion, työnantajien, kunnan ja oppilaitosten yhteistyötä. Tämän koordinointi ja johtaminen ketterästi ja joustavasti onnistuu parhaiten kunnan päätöksenteon kautta, jolloin resurssit, valta ja vastuu ovat samalla taholla. Vastuu ja valta tulee olla tasapainossa, jotta saadaan vaikuttavuutta ja kannustavuutta. Palvelujen ja työttömyysturvan rahoitusvastuuta ei tule erottaa palvelujen järjestämisvastuusta. Kannustavuus ulottuu silloin kannustavien ja tehokkaiden palvelujen tuottamiseen ja hankintaan. Toiminnan vaikuttavuuden seuranta ja arviointi kuuluu palvelujen järjestäjälle ja maksajalle.

Selkeä kuntien yhteistoiminnan sopimisen mahdollistava lainsäädäntö vapauttaa ja nopeuttaa uudistukseen valmistautumista. Käsittelyssä olevaan lakiesitykseen sisältyvät työllisyysalueen organisointimallit, kuntayhtymä tai vastuukuntamalli, vievät päätöksenteon pois kunnan vaaleilla valituilta luottamushenkilöiltä ja aiheuttavat lisää hallintokuluja ja byrokratiaa. Näkyvissä on, että mikäli järjestämisvastuuta ei osoiteta kunnalle menee vuosi 2023 kuntien väliseen neuvotteluun työllisyysalueen hallintorakenteesta kun painopisteen ja resurssien suuntaamisen kohteena tulisi olla palveluiden kehittäminen ja alueen elinvoimatekijöiden yhteinen vahvistaminen. Kunnissa on valmiina organisaatio ja elinvoiman edistäminen on jo nyt kunnan keskeisiä tehtäviä. Myös Te-palvelujen henkilöstön epätietoisuus tulevasta työnantajasta pitkittyy kunnes työllisyysalueet ja sen hallintomalli on ratkaistu. Tässä vaarana on henkilöstön siirtyminen muihin tehtäviin epävarmuuden vuoksi.

Rahoitus

Kemin kaupunki haluaa tuoda uudelleen esille näkemyksensä, että uudistuksessa tulee varmistaa, että järjestämisvastuu ja rahoitusvastuu ovat samalla toimijalla ja että kokonaisuudessaan uudistus on kustannusneutraali kunnille. Kemin kaupunki pitää keskeisenä, että valtio sitoutuu korvaamaan tehtävävastuiden siirrosta aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti sekä myös tilakustannukset, henkilöstöhallinnon kulut, ICT-kulut jne. korvataan.

Työttömyysturvan rahoitusvastuun uudistaminen nähdään toimivan kannustimena entistä tehokkaammalle työllistämiselle ja kuntien elinvoimatyölle. Kunnilla on valmius panostaa vielä aiempaa enemmän työpaikkojen syntymiseen.

Jotta kuntien rahoitusvastuusta ei tule kunnille kasvavaa menoerää edellyttää se, että myös hyvinvointialueella kyetään järjestämään riittävästi työhön kuntouttavia ja työ- ja toimintakykyä ylläpitäviä palveluja niitä tarvitseville työttömille työnhakijoille. Se puolestaan edellyttää osaamisen ja resurssien riittävyyttä sekä vahvaa yhteistyötä työllisyyspalvelujen ja hyvinvointialueen välillä. Haasteellista kuitenkin on mm. vaikeasta rakennetyöttömyydestä kärsivien kuntien osalta, että työllistymistä edistäviin palveluihin ohjaaminen ei katkaise kunnan rahoitusvastuuta. Tärkeää on huolehtia, että valtionosuuden kautta tuleva rahoitus voidaan käyttää työllisyyden edistämiseen eikä kasvavaan työttömyysturvan rahoittamiseen.

Myös työttömyysturvaetuuksien kompensaation määräytyminen kunnille poikkileikkaustilanteen mukaisesti ilman uudelleentarkastelun mahdollisuutta vaatii muutoksia. Työttömyysturvaetuuksien kompensaatiota tulisi tarkastella määräajoin, sillä esitetty malli on voimakkaasti suhdanneriippuvainen.

Kuntia tulee tukea uudistuksen toimeenpanovaiheessa myös taloudellisesti. Työvoimapalveluiden uudistus on käynnistymässä samaan aikaan kun on käynnissä hyvinvointialueuudistus, joka on kuntahistorian suurin muutos. Kahden kokoluokaltaan näin suuren uudistuksen yhtäaikainen valmistelu ja eteenpäin vieminen on kunnille haastavaa. Uudistus edellyttää kunnilta toimeenpanovaiheessa suurta panostusta ja kustannuksia tulee syntymään jo ennen vuotta 2025.

KEMIN KAUPUNKI

Mervi Nikander
Elinvoimajohtaja

Riitta Hakala
Työllisyyspäällikkö